

Категорія неозначеності в ранньоніовоанглійській мові

Категорія неозначеності є однією з фундаментальних категорій наукового пізнання та часто стає центральним об'єктом аналізу у філософії та мовознавстві як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях. Так, було обґрунтовано загальнонауковий характер, а також універсальність мовного статусу цієї категорії. Вона безпосередньо пов'язана з ментальним світосприйняттям людини, коли предмети навколишнього світу розпізнаються як ідентифіковані, означені або невідомі, неозначені. Категорія знайшла своє вираження в численних працях зарубіжних [4], [5], [6], [9] та вітчизняних [1], [2], [3] дослідників.

Граматична категорія означеності-неозначеності властива більшості германських мов, а її формальним маркером є означений та неозначений артиклі. В англійській мові окрім формального маркування цієї категорії за допомогою артиклів виділяють інші шляхи позначення. Контекстуально категорія може виражатись за допомогою різних слів. Наприклад, іменник може слугувати засобом вираження неозначеної кількості: *"Shall I have audience? he shall present Hercules in **minority**"* Це ж значення може бути властивим прикметнику: *"he's a most notable coward, an infinite and **endless** liar"*. Ознака неозначеної кількості властива окремим займенникам: *"I have **some** private schooling for you both."* Подібне значення характерне для прислівників: *"My dull deaf ears **a little** use to hear."* [3]. Окрім того, нульовий артикль є особливим маркером категорії, оскільки він отримує неоднозначну інтерпретацію в різних лінгвістичних школах [4], [6].

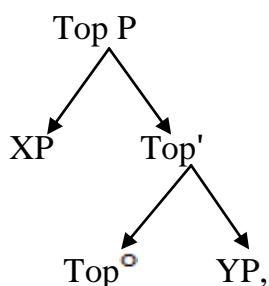
На наш погляд, вивчення особливостей функціонування категорії неозначеності в межах інформаційної структури речення є особливо актуальним у сучасному мовознавстві, оскільки вона описує шлях формального упорядкування інформації в межах речення, зосереджуючись на способах, за допомогою яких такі конституенти як «топік-коментар», що використовуються для створення окремих частин інформації, виділяються як особливо важливі по відношенню до інших структур [7].

Для дослідження інформаційних особливостей засобів вираження категорії неозначеності доцільно використовувати методики вивчення дискурсу, запропоновані дослідниками Л.Ріцці та Е.Прінс. Е.Прінс використовує двовимірну теорію групування елементів у дискурсі, згідно з якою елементи речення поділяються на нові та старі для дискурсу; вони ж виступають як нові та старі для слухача [8]. Таким чином, відповідно до обізнаності слухача та зв'язків елементів у дискурсі, зважаючи на їх новизну, інформацію у висловлюванні можна підпорядкувати наступній ієрархії (Табл. 1):

Табл. 1 *Типи інформації у дискурсі*

Інформація	Відома для слухача	Невідома для слухача
Відома для дискурсу	Викликана	(Не зустрічається)
Нова для дискурсу	Невикористана	Абсолютно нова

Дослідник Л.Ріцці розробляє свою теорію в межах підпорядкованості елементів у реченні топік-фокусу та презентує схему синтаксичних зв'язків на основі теорії Х-штрих:

де XP – топік речення;

YP – фокус речення.

Проте, Л. Ріцці наголошує, що топік-фокус відносини у структурі речення виникають тільки тоді, коли вони «активовані», тобто коли певна складова речення несе ознаку фокуса або топіка, яку можна виокремити з контексту. При умові, що відносини топік-фокус є активованими, вони знаходяться між силою фразою (Force) та фінітною групою (Fin P), що можна зобразити лінійно: ... Force... (Topic).... (Focus).... (Fin IP) [10].

Дослідження Е. Прінс та Л. Ріцці можна звести до однієї теорії, при цьому чітко визначаючи межі старої та нової інформації, формуючи дериваційну моделі речень з різним порядком слів.

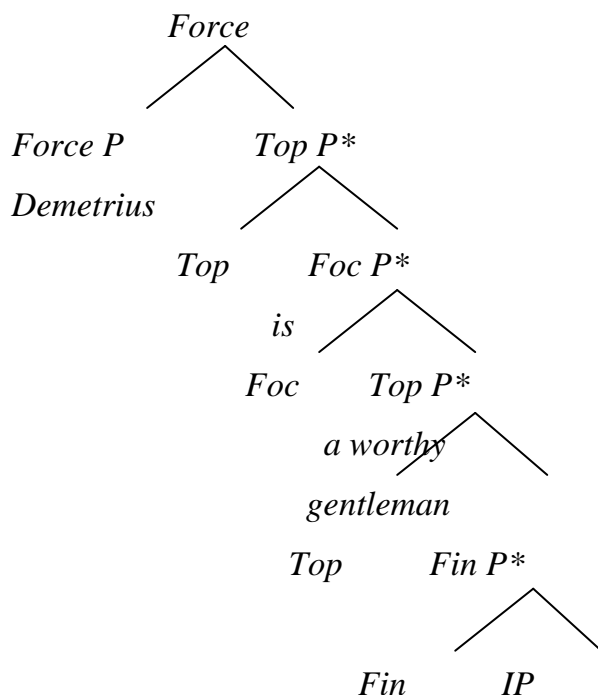
У ранньомовноанглійський період категорія неозначеності виражалась через такі засоби: іменник, займенник (“minority”, “some”, “somebody”), прикметник (“endless”), прислівник (“a little”). Проте у більшості випадків саме неозначений артикль стає провідним засобом вираження категорії.

Із комедій ранньомовноанглійського автора В.Шекспіра були виділені речення з неозначеним артиклем та на основі об’єднаної методики Е.Прінс та Л.Ріцці побудовані дериваційні моделі простих речень.

Прямий порядок слів SVO презентує речення (1):

(1) “*Demetrius is a worthy gentleman.*”

Неозначений артикль у цьому випадку маркує фокус речення «*a worthy gentleman*», позначаючи нову інформацію. Графічна інтерпретація моделі речення з прямим порядком слів у реченні виглядає наступним чином:

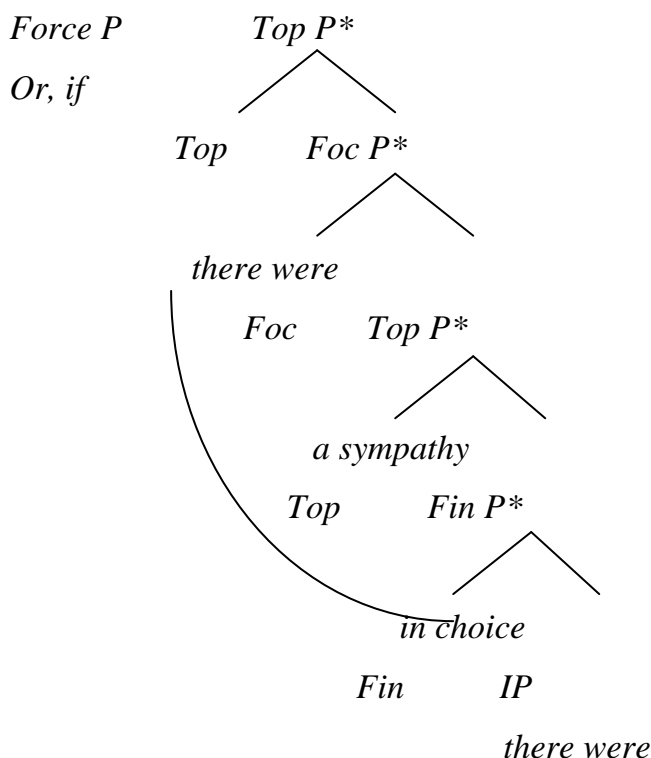

Розглянемо речення із непрямым порядком слів OVS:

(2) “Or, if there were a sympathy in choice.”

У цьому випадку, слово, активоване неозначеним артиклем, буде маркувати фокус речення, презентуючи нову інформацію: «*a sympathy*», а сам вибір буде інформацією старою, маркуючи топік речення: «*in choice*». Графічна інтерпретація речення (2) виглядає так:

Таким чином, формула Л.Ріцці та доповнення до неї з огляду на виклад Е.Прінц, дозволяють графічно зобразити моделі речень, що містять неозначений артикль із різним порядком слів у них. Ми виокремили наступні дериваційні синтаксичні моделі речень з різним порядком слів, що дозволило графічно відобразити системні зв'язки між усіма структурними компонентами речення, розкриваючи сутність категорії неозначеності з погляду інформаційної структури речення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Воронцова Г.Н. Об артикле в английском языке. Иностранные языки в высшей школе / Тематический сборник. Выпуск III. – М: Высшая школа, 1964. – 436 с.
2. Грижак Л. Мовно-прагматичні чинники категорії означеності/неозначеності в англійській мові / Людмила Грижак // Наукові записки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – Вип. 75(2). – С. 51–54. – (Серія : Філологічні науки (мовознавство) : у 5 ч.).
3. Грижак Л.М. Особливості вираження концепту «Неозначеної кількості» квантифікаторами в англійській мові [Електронний ресурс] /Л.М.Грижак// Филологические науки. – 2007. Вип. 14. – С.41-48. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/14.NTP_2007/Philologia/21550.doc.htm

4. Christophersen P. The Articles: A Study of their Theory and Use in English. – Copenhagen: Einar Munksgaard, 1939. – 196 p.
5. Hawkins J. Definiteness and Indefiniteness: A Study in reference and grammatically prediction. – London: Croom Helm, 1978. – 316 p.
6. Jespersen O. A Modern English Grammar on Historical Principles, VII: Syntax. Completed and edited by Niels Hafslund. – Copenhagen: Einar Munksgaard, 1954. – 704 p.
7. Ilyish B. The structure of Modern English. – Л.: Просвещение, 1971. – 367 с.
8. Prince E. F. The ZPG Letter : Subjects, Definiteness, and Information Status / E. F. Prince // Discourse Description. Diverse Linguistic Analyses of a Fund Raising Text / [S. Thomson, W. Mann (eds.)]. – Amsterdam/ Philadelphia : John Benjamins, 1992. – P. 295–325.
9. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., and Svartvik J. A Comprehensive Grammar of the English Language. – Edinburgh Gate: Longman Inc., 2000.– 1796 p.
10. Rizzi, L. The Fine Structure of the Left Periphery // Elements of Grammar. – Dordrecht: Kluwer, 1997. — P. 281-337.